

Udstillingen er et samarbejde mellem Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen i Düsseldorf, Kunstmuseum Bern og Louisiana. Med generøs støtte fra Aage og Johanne Louis-Hansens Fond 9.2.24 - 14.7.24

Eksplorationer af farver. Flammende penselstrøg. Svimlende perspektiver. Malerier, der vibrerer mellem nådesløs forvrængning og inderlig følsomhed. Louisiana præsenterer den første udstilling nogensinde i Nordeuropa med Chaim Soutine, en af The School of Paris' førende og mest markante ekspressionister.

Maleren Chaim Soutine (1893-1943) regnes for en af de førende ekspressionister i den såkaldte Paris-skole – en central figur i den klassiske modernisme, der mesterligt fanger sin tid, omkring og mellem de to verdenskrige, med en intens, forstyrrende og revet billedsprog.

KUNSTNERISK LEDESTJERNE

Samtidig står Soutine som en af de væsentlige inspirationskilder til abstrakt ekspressionisme og dermed for en række af det senere 20. århundredes mest indflydelsesrige kunstnere. Ligesom hans navn og værk bliver nævnt igen og igen, når nutidige kunstnere bliver bedt om at pege på deres kunstneriske forbilleder. I en film på Louisiana Channel fortæller syv kunstnere om deres forhold til Soutine.

<https://channel.louisiana.dk/video/a-world-in-flux-7-artists-on-chaim-soutine>

Derfor kan det virke så overraskende, at der indtil nu ikke synes at have været meget opmærksomhed om Soutine i disse dele af verden. Ikke mindst når man sammenligner med sine samtidige og langt bedre kendte kunstnerkolleger som Amedeo Modigliani og Marc Chagall.

Med denne første Soutine-udstilling nogensinde i Nordeuropa gør Louisiana det nu muligt at opdage hans unikke univers og værker. Her vil omkring 70 malerier blive præsenteret – udlånt fra museer og private samlere i Europa, Israel og USA – som giver et nærmere indblik i alle aspekter af hans produktion.

Her er levende portrætter af almindelige mennesker, der befinder sig i udkanten af eller på bunden af samfundet, ligesom Soutine selv gjorde det meste af sit liv. Her er vidunderligt svajende og farvestrålende landskaber. Og her er mystiske stilleben, ofte dramatiske og makabre med slagtede dyr.

Rastløs og mystisk

2 Highlights Forår 2024 Louisiana Chaim Soutine

Selvportræt, ca. 1918. Henry and Rose Pearlman Foundation udlånt siden 1976 til Princeton University Art Museum

Chaim Soutine vokser op i ekstrem fattigdom i en jødisk-ortodoks familie i det, der i dag er kendt som Hviderusland. Allerede fra en tidlig alder er han klar over, at han vil være kunstner, og på trods af sine forældres store bekymringer får han lov til at deltage i tegnetimer i Minsk.

Her maler han som meget ung mand - imod den ortodokse tro - et portræt af en mand, og Soutine bliver overfaldet og slemt mishandlet af mandens sønner. Det lykkes Soutines forældre at modtage erstatning for overfaldet, og dermed kan Soutine rejse til Vilnius, hovedstaden og største by i Litauen, og melde sig ind på byens kunstscole.

I 1913 flytter Soutine til Paris, som på det tidspunkt var hovedstaden i den europæiske avantgarde og et mødested for mange frivilligt og ufrivilligt forviste kunstnere – især fra Østeuropa.

De første mange år i Paris er præget af sult og fattigdom, men i 1922-1923 opnår Soutine en pludselig og helt uventet form for anerkendelse, da den amerikanske samler Albert C. Barnes (se 21 af værkerne her: <https://www.barnesfoundation.org/search?q=soutine&type=collection>) anskaffer sig ikke mindre end 52 af Soutines værker. Selvom dette fører til en forbedring af Soutines økonomiske forhold, ændrer det ikke meget på hans rastløse og generte natur - han skifter konstant bolig, har få tætte relationer, taler dårligt fransk og beskrives som mærkelig.

I det hele taget ved man utrolig lidt om ham som menneske. Han efterlader sig ganske få tegninger og skitser og ingen noter, fører ikke dagbog og skriver kun et par enkelte kort og breve. Som statsløs og jøde bliver hans tilværelse ekstremt usikker, da tyskerne indtager og besætter Paris. Han lever mere eller mindre i skjul og på flugt sine sidste år, må til tider søge ly og sove i skoven, og da han endelig vover sig tilbage til Paris i 1943 for at blive opereret for et blødende mavesår, er det for sent.

(Kvinder i Soutines liv: Paulette Jourdain (sad model for ham), Deborah Melnick (fik datter Aimee med ham, som han aldrig anerkendte, Gerda Groth – som han kaldte Mlle Garde (garde = vagt, fordi hun passede på ham. Sidste veninde var Marie-Berthe Aurenche, Max Ernst ex kone)

HELT SIN EGEN Som maler gik Chaim Soutine sine egne veje, og mens mange af hans samtidige var optaget af avantgarde-kubisme, dadaisme og fauvisme, forblev han relativt uimponeret af disse forgreninger af modernismen, og dyrkede i stedet sit eget særprægede, meget intense maleri og unikke udtryk.

Det kunstnerisk nyskabende potentiale i Soutines værk har haft indflydelse langt ind i det 20. århundrede og var en afgørende inspirationskilde for den abstrakte ekspressionisme og School of London-malerne. Det gælder navne som Francis Bacon, Jackson Pollock og Willem de Kooning og senere kunstnere som Georg Baselitz, Alice Neel og Marlene Dumas.

Samtidskunstnere som Dana Schutz, Nicole Eisenman og Cecily Brown trækker også tydeligt på arven fra Soutine.

2 Highlights Forår 2024 Louisiana Chaim Soutine

<https://www.stanleymeisler.com/article/soutine-the-power-and-the-fury-of-an-eccentric-genius>

Musee de l'Orangerie – samling af Soutine værker – kunsthandler Paul Guillaumes samling

https://www.musee-orangerie.fr/en/collections/search?display_type=grid&items_per_page=15&search=soutine&search_type=simple_search&sort_by=search_api_relevance&page=0

Soutine skabte buketter af blomster ved sin ankomst til La Ruche eller Cité Falguière i Paris før 1917. Hvis disse oprindeligt blev indsat i komplekse stilleben, forsvandt de andre genstande og indretningen gradvist. af lærredet.

Dette er tilfældet med Gladioli fra Musée de l'Orangerie. Vasen er her forskudt nederst til højre i kompositionen, mens stilkene folder sig ud og optager tre fjerdedele af pladsen. Den mørke, ubestemmelige brune baggrund giver en voldsom kontrast til det røde af blomsterkronerne. De brede og nervøse berøringer, der kun skitserer formerne, bidrager til kompositionens glødende dynamik.

Gladioler er genstand for den første tematiske serie af malerier af Chaim Soutine. I dag kender vi omkring femten malerier af maleren, der beskæftiger sig med dette emne. De første buketter i serien lavet af Soutine på gladioler præsenterede dæmpede toner. Derefter, efter sine første rejser til Sydfrankrig, fornyede han sin teknik for at

fremkalde sprængningen af blomster med meget mere levende toner, som i maleriet af Orangeriet. Værket blev re-canvasseret efter 1926 og før dets erhvervelse af Paul Guillaume i 1929. Faktum er sjældent nok til at bemærkes, i anledning af denne re-canvassing er værket en smule forstørret nedad af kunstneren og også signeret af ham. Ejerne var generelt tøvende med at tage denne type tilgang med Soutine, som desværre ikke tøvede med at ødelægge sine egne værker.

Les Maisons blev malet i Céret (Pyrénées-Orientales), malerens mere eller mindre tvungne bolig fra 1919 til 1922. Faktisk havde Léopold Zborowski (1889-1932), købmand fra Soutine, sendt ham til denne landsby for at sikre ham bolig og dækning mod afsendelse af hans produktion. Maleriet forestiller husene i Rue de la République set fra Tins-kløften. Soutine har uforholdsmæssigt forlænget husene, som invaderer hele maleriets rum og slører himlen. Sidstnævnte, i en kridtgrå tone, der ligner husenes facader, er næsten fraværende. Kløften har i denne version en

marginal plads i bunden af kompositionen. Husene vrider sig og bølger i et hallucinatorisk syn. De gentager malerens indre pine.

2 Highlights Forår 2024 Louisiana Chaïm Soutine

Behandlet i nuancer af brunt, gråt og grønt og i meget mere dæmpede toner end de fleste malerier fra Céret-perioden, fremkalder dette landskab Egon Schieles (1890-1918) landskaber. Gennem sine forvrængninger er den stilmæssigt tæt på dem, som de tyske ekspressionister i Die Brücke har.

Chaïm Soutine ser ud til at være fascineret af emnet oksekøds kroppe, som han skildrede ved adskillige lejligheder i sine malerier. Han producerede omkring ti malerier af oksekød i løbet af 1925. På det tidspunkt havde Soutine et kæmpe atelier i rue du Saint-Gothard, ikke langt fra Montparnasse, hvor han fik leveret stykker af dyrekroppe, som han straks ville gå i gang med at male. Tiltrækningen af dette motiv kunne have været resultatet af et traumatisk barndomsminde. Journalisten Emile Szyttia fortalte om disse ord, som Soutine havde sagt: "...engang så jeg landsbyslagteren skære halsen på en gås og dræne blodet ud af den. Jeg ville græde, men hans glade udtryk fangede lyden i min hals." Han tilføjede senere: "Da jeg malede oksekødkroppen, var det stadig dette råb, jeg ønskede at befri. Det er stadig ikke lykkedes." På dette maleri optager oksekroppen størstedelen af lærredet, mens der ved siden af hænger et kalvehoved fra en slagterkrog. De brede penselstrøg i røde og gule nuancer, der viser det blodige kød, skiller sig ud mod en almindelig mørk baggrund. Ud over barndoms minder bør vi også påpege Soutines beundring for den hollandske maler Rembrandt (1606-1669), hvis malerier han havde beundret på Louvre, især hans Carcass of Beef fra 1655.

Dette portræt af en konditor var det afgørende øjeblik i Soutines karriere. Paul Guillaume, som på det tidspunkt ledte efter værker af Modigliani, opdagede Soutine gennem Michel Georges-Michel, en forfatter og kunstkritiker, der havde skrevet en artikel om maleren. Så, i 1923, beskrev Paul Guillaume det maleri, han havde erhvervet, i sin anmeldelse Les Arts à Paris, og som ser ud til at være det i Barnes Foundation Collection i USA: "et ekstraordinært, fascinerende, ægte og trukulent konditor, plaget med et enormt og storslået øre, overraskende og helt rigtigt: et mesterværk. Så jeg købte den. Barnes så det hos mig og råbte "Det er en fersken!" Den spontane fornøjelse, han fik af dette lærred, ville øjeblikkeligt ændre Soutines formuer og forvandle ham fra den ene dag til en anerkendt maler, eftertragtet af lånere, og en kunstner, der skulle tages alvorligt - en helt i Montparnasse."

Soutine, der ofte arbejdede i serier, producerede seks versioner af det samme emne, som vi kender til i dag. Paul Guillaume købte dette maleri i begyndelsen af 1930'erne til minde om den første konditor, som han havde holdt så meget af. Denne ekstremt gennemførte version i Musée de l'Orangerie præsenterer en model med et aflangt ansigt og skrøbelig hals, iført sin konditorhue og -jakke. Hans ansigtstræk og lemmer er forvrænget, hvilket giver maleriet en stærk udtrykskraft. Det klæde, han holder, udtrykt i en flad, levende rød, står i kontrast til overfladen af hans tøj, gengivet i hvidt med strejf af gråt og grønt. Modellens positur kunne have været inspireret af et af malerierne i Musée du Louvre, Jean Fouquets Portrait de Charles VII [Portræt af Charles VII].

Om La Ruche

2 Highlights Forår 2024 Louisiana Chaim Soutine

La Ruche (bikube) var en cirkulær tre-etagers bolig beliggende i Passage Dantzig i det 15. arrondissement, Montparnasse, Paris. Designet af Gustave Eiffel til brug som en vinrotunde ved den store udstilling i 1900, blev den til sidst demonteret og genopført som billige atelierer for kunstnere af Alfred Boucher (1850-1934), en brandmand og billedhugger, der ønskede at hjælpe unge kunstnere ved at give dem fælles modeller og et udstillingsrum, der er åbent for alle beboere. Ligesom for kunstnere var La Ruche hjemsted for den sædvanlige række af drukkenbolte, stofbrugere og mistilpassede.

På La Ruche var huslejen vanvittig billig; og ingen blev smidt ud for manglende betaling. Når de var sultne, vandrede mange over til kunstner Marie Vassilieffs suppekøkken (mere forsigtigt kaldte hende "Cantine") for et måltid og en samtale med andre sultende kunstnere. Få steder har nogensinde huset et sådant talent, som kunne findes på La Ruche - og selvom det ikke udelukkende er, var mange af dets snavsfattige beboere jøder og nylige immigranter fra Østeuropa.

I begyndelsen af 2000-tallet, på et eller andet tidspunkt, Guillaume APPOLINAIRE, Alexander ARCHIPENKO, Ossip ZADKINE, Moïse KISLING, Marc CHAGALL, Max PECHSTEIN, Nina HAMNETT, Fernand LEGER, Jacques LIPCHITZ, Pinchus KREMEGNE, Max CENDRARS, Chaim SOUTINE, Robert DELAUNAY, Amedeo MODIGLIANI, Constantin BRANCUSI, Diego RIVERA og MAREVNA drev ind og ud af La Ruche.

I dag sælger værker af mange af disse sultende beboere i millioner af dollars.

La Ruche gik i tilbagegang under Anden Verdenskrig, da jøderne, der udgjorde så mange af dens indbyggere, gik i skjul. På tidspunktet for ejendomsboomet i 1968 var det truet med nedrivning af udviklere. Men med støtte fra koryfæer som Jean-Paul Sartre, Alexander Calder, Jean Renoir og René Char, overtog den nye ledelse med en bevarelsesmission i 1971 og gjorde den til en samling af arbejdende studier.

Den Store Danske - Pariserskolen, *École de Paris*, i vid forstand alle de udenlandske kunstnere, der siden 1900-tallets begyndelse samledes og arbejdede i Paris. Den første gruppe kunstnere omfatter bl.a. Jules Pascin, [Amedeo Modigliani](#), Marc Chagall, Moïse Kisling og Chaim Soutine, der mellem 1905 og 1913 slog sig ned i Montparnasse-kvarteret.

Efter 1. Verdenskrig drejede det sig hovedsagelig om russiske kunstnere som [Serge Charchoune](#), [Jean Pougny](#) og [Serge Poliakov](#), der dannede en koloristisk orienteret "russisk" Pariserskole og havde stor betydning for den abstrakte kunsts udvikling. Efter 1945 opstod en ny Pariserskole af både abstrakt ekspressionistiske og konstruktivistiske kunstnere. Pariserskolen anvendes også om en række miniaturemalere i 1200-tallet, da Paris var et centrum for bogmaleri.

Ekspressionisme

2 Highlights Forår 2024 Louisiana

Chaim Soutine

Ekspressionisme er en kunstretning fra første fjerdedel af 1900-tallet. I ekspressionismen lægges der afgørende vægt på intensiteten i udtrykket.

Faktaboks

Ordet *ekspressionisme* kommer af fransk *expressionisme*, af *expression* 'udtryk', af latin *exprimere* 'udtrykke', og *-isme*. Betegnelsen har sin oprindelse i malerkunsten og anvendtes første gang i 1911 i Tyskland som karakteristisk af bl.a. [fauvisme](#) og [kubisme](#), men overførtes snart til litteratur, drama, musik og film.

Ekspressionismen er i sin grundholdning præget af det nye verdensbillede, som tegnede sig efter 1900 med bl.a. [Albert Einsteins](#) relativitetsteori og [Sigmund Freuds](#) forskning i underbevidstheden og den deraf følgende opdagelse af en verden hinsides menneskelig bevidsthed og forestilling, som en etableret orden hidtil havde holdt på tryk afstand. Der er således i megen ekspressionistisk kunst et moment af panik og rædsel for det uforudsete. Ikke det, som jeget iagttager eller ræsonnerer sig frem til, men kun det, som jeget oplever inde i sig selv, tillægges sandhedsværdi.

Det subjektive udtryks ægthed, uhæmmet af enhver formtvang, er således afgørende. Forestillingen om, at *nødvendigheden skaber formen* ([Wassily Kandinsky](#)), og at kunstarterne er forbundne — ikke i det ydre udtryk, men i den indre impuls — karakteriserer det ekspressionistiske kunstsyn.

Billedkunst

Ekspressionismen i billedkunsten fik sin mest prægnante udfoldelse i Tyskland og Frankrig fra ca. 1905 og kulminerede i årene op til [1. Verdenskrigs](#) udbrud i 1914. Fælles for ekspressionistiske kunstnere var ønsket om at erstatte naturalismens objektive fastholdelse af sanseindtryk med det diametralt modsatte: En subjektiv udtrykskunst, der alene skulle spejle det skabende individs indre realiteter, herunder de forvandlinger, sansebilledet af den ydre virkelighed gennemgik som led i kunstnerens mentale univers.

Hvert eneste ekspressionistisk billede blev dybest set en afbildning af kunstnerens aktuelle sindstilstand, anskueliggjort ved dens prægning af billedets motiv eller emne.

Med hævdelser af det subjektive måtte ekspressionisternes billeder selvsagt blive forskelligartede. Alligevel fik den ekspressionistiske udtryksform visse almene grundtræk.

Der sås en gennemgående tendens til forenkling af de figurative billedkomponenter, som gerne blev fremstillet med stærke farver i store, relativt ubrudte flader. Penselføringen var oftest præget af udtryksfuld heftighed, og det ekspressive indhold søgtes intensiveret gennem en stærkt deformerende figurtegning, grænsende til karikatur.

Ekspressionismens rødder - Den ekspressionistiske billedkunst havde sine rødder i visse sider af [postimpressionismen](#) i Frankrig, nærmere betegnet i de ekspressive opgør med impressionismens dyrkelse af sanseindtrykket, som [Vincent van Gogh](#), [Paul Gauguin](#) og [Henri de Toulouse-Lautrec](#) havde realiseret. Andre umiddelbare forudsætninger for ekspressionismen skabtes blandt andet af den belgiske maler [James Ensor](#) og ikke mindst af nordmanden [Edvard Munch](#), hvis maleri Skriget fra 1893 nærmest blev retningens tableau manifeste.

Også ældre europæisk kunst fik inspirerende betydning for ekspressionisterne, især [sengotikkens](#) udtryksfulde fremstillinger af Kristi lidelsehistorie. Særligt blev [Matthias Grünewalds](#) Isenheimalter fra begyndelsen af 1500-tallet en af retningens ikoner.

2 Highlights Forår 2024 Louisiana Chaim Soutine

Ligeledes opnåede den kretisk-spanske [manieristiske](#) billedkunstner [El Grecos](#) værker ikonstatus. Særligt hans sene arbejder, som skildrer religiøs ekstase i en ekspressiv malemåde med et næsten fosforescerende lys, kolde farver og forvrængninger i perspektiv og kroppsproportioner.

Endelig udgjorde naturfolkenes såkaldt primitive kunst et afgørende vigtigt inspirationsgrundlag.

Ekspressionismen i Frankrig - I Frankrig opstod den egentlige ekspressionistiske bevægelse med [fauvismen](#) i 1905. Les Fauves ('vilddyrene') samledes i Paris med [Henri Matisse](#) som ledende skikkelse; fremtrædende medlemmer var i øvrigt [André Derain](#), [Maurice de Vlaminck](#), [Albert Marquet](#), [Kees van Dongen](#), [Raoul Dufy](#) og [Othon Friesz](#).

Selv om fauvisterne udtrykte sig i stærke farver og udtryksfulde deformationer, havde deres billeder generelt karakter af en udpræget dekorativ og harmonisk skønhedsdyrkende farvekunst. Kun hos enspændere som [Georges Rouault](#) og [Chaim Soutine](#) trængte tilværelsens dystre og hæslege sider igennem.

Den Store Danske - Jødisk kunst

Jødisk kunst, kan ikke gives en entydig definition. Den placerer sig mellem et billedforbud, der er udsprunget af det andet af De Ti Bud på den ene side og Mosebøgernes beskrivelser af pagtens ark og Salomons tempel på den anden. Templet og dets redskaber har været udgangspunkt for en rig billedtradition, der er kommet for dagen i 1900-tallets talrige arkæologiske fund i Israel og omkringliggende områder. Arkæologi og litteratur vidner om perioder og steder, hvor man har undgået figurativ kunst, og om andre perioder og steder, hvor figurative fremstillinger har været almindelige.

Antikken

I synagoger og jødiske gravanlæg i Israel og i diasporaen er der fremdraget et stort billedmateriale i form af bl.a. gulvmosaikker fra 200-600-t. Motiverne er inspireret af det jødiske tempel i Jerusalem, som blev ødelagt i 70 e.Kr., fx portalmotivet og den syvarmede lystage (menorah). Der ses tillige bibelske scener som i freskoudsmykningen af synagogen i Dura Europos fra 244/45 e.Kr., men også ikke-jødiske motiver som Orfeus med de vilde dyr, solguden Helios med sit firspand, dyrekredstegn og personificerede årstider. Ligesom den samtidige rabbiniske litteratur viser billedmaterialet en høj grad af kulturåbenhed.

Illuminerede manuskripter

Udsmykning og illustration af hebraiske bibelhåndskrifter, bønnebøger og den jødiske påske aggadah nåede sit højdepunkt i Europa i 1300-1400-t. Motiverne hentedes fra den jødiske bibelhistorie, stilen var påvirket af den herskende udtryksform hos de folk, jøderne levede iblandt. I Spanien var den sefardiske miniaturekunst nonfigurativ i den arabiske periode, derefter påvirkedes den af gotikken. Ashkenazisk billedkunst fulgte tilsvarende traditioner i Italien, Tyskland og Frankrig. En karakteristisk mikrografi (dekorativ minimalskrift) praktiseredes af både sefardiske og ashkenaziske skrivere. Illumination af hebraiske håndskrifter fik en renæssance i Central- og Nordeuropa inklusive Danmark i midten af 1700-t.

Efter middelalderen - Den tredje bølge af jødisk kunst kom efter renæssancen og især efter emancipationen i slutningen af 1700-t. Synagogerne havde stadig et uanseeligt ydre, men kunne indvendigt være rigt dekoreret med tidens arkitektoniske elementer (Syd- og Centraleuropa) eller med maleri (Østeuropa). Forhæng og kapper til synagogens udstyr udsmykkedes med tempelsymbolikkens portal-, søjle- og livstræmotiver i sølv- og guldtråd, og også torahrullernes rige sølvudstyr dekoreredes med tempelsymboler. Også til hjemmenes religiøse ceremonier fremstilledes nu specielle jødiske ting. Med lempelserne i restriktionerne over for jødiske borgere i 1700-t.s Europa fremkom nu jødiske billedkunstnere, der foruden tidens almene emner også malede jødiske samtidige motiver. For 1800-tallets jødiske borgerskab var portrætmaleriet en yndet genre.

2 Highlights Forår 2024 Louisiana Chaim Soutine

Synagogerne trådte efterhånden mere markant frem i bybilledet, først med klassiske facader, senere i de historiske stilarter, hvor maurisk og byzantinsk var yndede som fx i Berlin og Paris. I 1900-t. har jødisk kunst udviklet sig på alle fronter. Et centrum dannedes i 1900-t.s begyndelse i Rusland med kredsen omkring [Marc Chagall](#), Natan Altman, Léon Bakst og El Lisitskij, hvis jødiske baggrund satte præg på det kunstneriske udtryk. Paris blev med Chaim Soutine, [Amedeo Modigliani](#), Ossip Zadkine og Chagall et andet centrum.

Holocaust og oprettelsen af staten Israel i 1948 betød på hver sin måde ny inspiration dels til en billedkunst, hvor menneskefiguren står i centrum som hos [R.B. Kitaj](#), [Ben Shahn](#) og [Larry Rivers](#), dels til et nonfigurativt maleri hos bl.a. [New York-skolens Barnett Newman](#) og [Mark Rothko](#). Derudover har jødiske kunstnere og arkitekter som [Erich Mendelsohn](#), [Daniel Libeskind](#) o.a. sat deres præg på udviklingen, uden at man dog kan tale om en specifik jødisk kunst, ligesom fx [Frank Lloyd Wright](#) har virket som arkitekt for flere synagoger.